

Maidenspeech ds. Kersten, 11 november 1922

De heer Kersten: Mijnheer de Voorzitter! Tusschen Christendom en politiek bestaat m. i. een nauw verband, dat elk Christen roept, naar zijn vermogen ook op politiek terrein te kampen voor handhaving der beginselen, die in het Woord Gods hun bodem vinden. De leuze, dat men zijn godsdienstige overtuiging maar voor zich zelf houden meet en niet veder doen blijken dan binnen de muren van zijn binnenkamer, is m. i. te afdoende weerlegd, dan dat men er nog bijzondere aandacht aan verleen zou. Wie deze weerlegging niet begrepen, zullen (wonderen uitgesloten), naar ik vrees, wel nooit tot licht in dezen komen. Voor ieder ander is het duidelijk, dat, gelijk een zuurdeesem het deeg geheel door-zuurt, zoo ook het Christelijk levensbeginsel geheel den mensch doortrekt, en zijn denken en doen beheerscht. Niet alleen in huis, doch ook op school en in kerk en maatschappij en Staat moet het Christelijk principe den belijder der waarheid dringen, de beginselen van het Woord Gods te doen schijnen als een licht in de wereld. Een dure roeping, in het bijzonder van hen, wie de leiding der Kerk is toebetrouwd, is' toch zeker ook, den volke te wijzen op datgene, wat Jezu lande tot heil dienen kan. Het komt mij voor, dat, zoo de heer Troelstra zulks bedacht had, hij de vraag, met zooveel klem tot den Minister gericht, had achterwege gelaten. (*Kort Verslag 7 November 1922.*)

Er is beweerd, dat de uitslag der laatstgehouden stemmingen geen zuiver beeld geeft van wat in het volk leeft. Door een waardig trio Kamerleden is de schuld van dat door hen geconstateerde feit in de schoenen! der geestelijkheid geschoven. Nu heb ik zeer grooten eerbied voor de kennis dier bedoelde sprekers. En die eerbied zooi mij haast nopen, mij zonder meer neer te leggen bij het gevelde oordeel. Maar ik kan niet verhelen!, dat ik te zeer in het volk zelf den drang tot godsdienstzin en de vrees voor revolutionnaire elementen heb bespeurd, dan dat ik mij er niet geheel tegen stellen zou. Die drang was zóó sterk (en nu spreek ik over het Protestantsch deel van ons volk), dat het volk op meer dan één predikant invloed uitoefende, in stee van door de geestelijken gedwongen te worden. Dat zoovele vrouwen, soms tegen haar overtuiging in, stemden en rechtsch stemden, en aan de linkerzijde een nederlaag bezorgden, als niemand had durven denken, is m. i. mede een bewijs, dat de oude godsdienstige geest nog in ons volk leeft, aan ons Nederlandsch volk eigen is, en het godsdienstig element niet van boven is opgelegd door een kleine groep geestelijken.

Ik zal op dit blijkbaar zeer gewichtig vraagstuk niet ingaan. Wellicht zou ik tot gansch andere conclusies komen dan bedoelde heeren. Ik zou komen tot de gedachte, dat de lieden van revolutionnair kant hier eigenlijk niet hooren; zij zijn (princiepelijk gesproken) in Nederland niet inheems. Werkte de zweep van Troelstra c. s. niet en uitte zich ons volk zoo het moest, er bleef van de linkerzijde m. i. niet veel over.

Doch wat baten ons de vele beschouwingen over deze quaestie! Ik aanvaard de antithese; zij is voor mij werkelijkheid; een niet te overbruggen kloof scheidt al wat revolutionnair is van hen, die buigen voor het Woord Gods.

Laat ik mij bepalen bij wat is. En voor wat is vind ik de gedragslijn, door ons te volgen, bepaald o. a. door den heer Colijn, die ter Deputatenvergadering der A.-R.-partij o. a. dit woord sprak:

„Het Parlement is een wereld van het compromis. Geen practisch Staatsman mag dit ooit uit het oog verliezen. Maar op één punt moet men onverbiddelijk zijn. Daar past geen vergelijk. Daar is aandoenlijkheid uit den booze. Bij wat ingaat tegen het Woord des Heeren.”

Voor al op het laatste dezer regelen voor parlementair gedrag wil ik trachten den nadruk te leggen voor mij zelf. Want ik beaam ten volle, wat eens een ander groot Staatsman heeft gezegd:

„Indien wij blijven bij de beginselen des Bijbels, zal ons land welvaren. Maar indien wij zijne inzettingen veronachtzamen; zijne voorschriften verwaarloozen; zijn gezag verwerpen — geen mensch kan zeggen, hoe snel wij zullen verzinken in diepe duisternis.”

Voor het diep verval onzer dagen, geestelijk en maatschappelijk, is in dit Woord de oorzaak en tevens het geneesmiddel aangegeven. De beginselen van het Woord Gods liggen te zeer verwaarloosd; zijn voorschriften worden verzaakt, zijn gezag door steeds bredere scharen verworpen.

Het heldentijdvak onzer natie vond zijn kracht in het Gereformeerde, het Calvinistische beginsel. De kracht van dat beginsel deed ons ons zelf overtreffen. Op elk terrein van men schelijken arbeid was Holland het grootst, toen het, klein voor God, boog voor Zijn Woord en leefde uit het beginsel der Hervorming, op het Staatkundige toegepast.

Ieder, die het wèl meent met de belangen van ons volk, roepe dan ook van de schrikkelijke verwaarloozing dier heilige beginselen terug, en de partij, die in waarheid het heil des lands dienen zal, stelle der Regeering den eisch, te regeeren naar het Woord Gods.

Dat zijn dingen, die in hoofdzaak door de rechterzijde gezegd worden en (wijl de Staatkundige Gereformeerde Partij grooten deels gevormd is geworden uit mensen, die, zoo niet tot de Anti-Rev.-Partij behoorden, dan haar toch na bestonden) de vraag dringt zich als het ware aan u op, waarom de Staatk. Geref. Partij dan toch eigenlijk geconstrueerd werd.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wensch niet breed in te gaan op wat de Staatk. Gereformeerden scheidt van de antirevolutionnairèn. Met het volgende hoop ik te mogen volstaan.

Als wij met de antirevolutionnairèn niet onder één vaandel ten strijde trekken, is dat, wyl in de antirevolutionnaire partij bedenkelijke symptomen zich voordeden, die ons sinds lang in ons vertrouwen schokken.

Het staat vast, zoo wij als rechte Calvinisten niet stoer en strak onze beginselen durven handhaven, koste wat het kost, gewis, wij zullen, met den stroom des tijds medegevoerd, aanlanden waar wij juist niet zijn willen. Of moet het politiek optreden ons niet anders zijn dan 40 of 50 jaren bij de revolutionnairèn achteraan komen? Is het verschil tusschen Christelijke en revolutionnaire partijen alleen gradueel?

Doch neen, zoo is het niet!

Onze vaderen leefden uit beginselen, uit de beginselen dor Heivorming, die in hen gistend en doorzurend, drongen tot den opstand tegen Spanje. Rome wil u doen gelooveu, dat de Hervorming mets anders was dan de revolutie; dat 1517 op één lijn staat met 1789. In der waarheid echter is de revolutie niet dan een helsche nabootsing van de heilige Hervorming, door welks verheffende kracht ons kleine Holland do bange worsteling tegen het machtige Spanje aandurfde, om de handhaving der Christelijke beginselen op het Staatkundig en politiek terrein. Te recht is opgemerkt, en wij herhalen het (zoo schreef dr. Kuyper), dat niet te lande de Kerk niet in den Staat gesticht werd, maar omgekeerd de republiek der Nederlanden veeleer als

schutsmuur om do reeds bestaande kerk, en dus tot haar behoorende, werd opgetrokken. Dus was onze eerste Staatsformatie vastelijk gegrond op de rots der reformatorische beginselen.

En nu is het sinds lange jaren bij degenen, die zich als Staten-Generaal gingen construeeren, een ernstig bezwaar geweest, dat degenen, die op reformatorischen bodem stonden, het bondgenootschap met Rome aangingen. Zoo sterk was de afkeer, dat velen liever een liberaal stemden, dan de door de antirevolutionnaire partij aanbevolen kandidaten. Ik neem dat niet in bescherming, doch constateer alleen het feit, om te doen gevoelen, welke diepe klove zich gevestigd had in den loop der tijden.

En om van jongeren datum te spreken, het vertrouwen in genoemde rechtsche partij is bij bedoelde menschen niet versterkt door (laat mij iets noemen) de zwakke houding, aangenomen bij de huidige Kieswet, met vrouwenkiesrecht; door de Schoolwet, die ons op vreemde lijn dreigt te doen overgaan; door de houding tegenover de openbare leeszaalen (Diepenhorst); door de sociale wetgeving, weleer door haar voormannen bestreden.

Nu versta men mij wel.

De houding, die ik wensch aan te nemen, zal niet een vijandige zijn tegenover de partij, die in principe ons het naast bestaat. Maar wel heb ik den drang gevoeld der zoo-velen tot een zelfstandig optreden naast haar. Iets wat niet al te vreemd klinken zal, zoo men bedenkt welken strijd in den boezem dier partij gestreden is. Ik noem alleen de namen Visscher, van Buuren, Bijsterveld, en wijs voorts op de Sneeker motie.

Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof bij de bepaling van het standpunt der Staatkundig Gereformeerde Partij tevens te hebben aangegeven, dat die partij wars is van belangenpolitiek, en ik kom van deze plaats met kracht op tegen alle sprake, die in verkiezingsdagen is uitgegaan, als zou genoemde partij iets te maken hebben gehad met den Plattelandersbond. Toen de voorzitter van het Christelijk deel van dien bond zich tot ons wendde, om na verkregen akkoord en voor zoover mogelijk bleek te zijn, gezamenlijk ter stembus op te trekken, is alle samengaan onzerzijds geweigerd, juist omdat men zich om belangen groepeerde en het beginsel, dat men misschien in hart en nieren was toegedaan, niet ontplooid. Zoo bij aansluiting aan anderen een keuze te doen zij tusschen overeenstemming in economische opvatting en overeenstemming in levensovertuiging, zal die keuze zich m. i. te bepalen hebben bij de laatste. Het belang moet in toepassing van het beginsel gediend, en zoo een van beide wijken moet, zal het belang aan het principe dienen geofferd, gelijk Mozes deed, toen hij de schatten van Egypte opofferde aan het deelgenootschap aan het versmade Israël Gods.

Het door mij bepaalde uitgangspunt voor goede regeering van ons land, als liggend in het Woord Gods, en zich regelend naar Calvinistisch beginsel, moet mij (ik mag dat niet verhelen) met klem doen opkomen tegen het gezantschap bij den Paus, en (zoo daarvan immer weer sprake kwam) tegen de processies. Ik noem die processies er bij, omdat o. a. Het Centrum scheef, dat de R.-K. Staatspartij deze twee zaken zou blijven eischen.

Het doet mij leed, dat van een zijde, waarvan ik het niet verwacht had, dit gezantschap als van geen bijzondere beteekenis wordt geacht; dat men zich niet overtuigd houdt van het Roomsche cachet, dat daardoor op ons land is gedrukt.

„Daar in Rome is een politieke markt" zoo sprak men, om u te doen gelooven, dat een Nederlandsch gezant naar 's Pausen hof behoort gezonden te worden. Ieder eau dat wel kunnen

begrijpen; het is ook zoo heel eenvoudig. Kan een handelsman, zonder de markten te bezoeken? Weet een boer, wat hij voor zijn paarden, zijn koeien vragen moet, zoo hij van de markt met weet? Welnu, zoomin kan een land meeleven met zijn tijd als zijn gezanten niet aan de hoven zich voortdurend op de hoogte stellen van wat er in de wereld omgaat; door haar gezanten blijft een Regeering op de hoogte van den gang van zaken'. En nu is bij den Paus te Rome ook zulk een markt; mitsdien behoort daar ook onze gezant.

Intusschen is van andere zijde deze redeneering geheel omvergeworpen door ongeveer het volgende bekende betoog. In het zenden van gezanten ligt nog iets geheel anders dan het doen bezoeken van markten. Geen Regeering toch zal zich door haar gezant doen vertegenwoordigen in een land, welks Regeering niet door haar erkend is. In het zenden van gezanten ligt dus de erkenning van macht, van wettig oefenend gezag. Zoo nu erkent onze Nederlandsche Regeering des Pausen macht en gezag, door haar gezant aan Romes hof te doen verblijven. De Paus nu heeft alleen geestelijk gezag. d. w. z., voor de Roomsche Kerk is hij haar hoofd, Christus stedehouder, en als zoodanig erkennen wij Nederlanders hem, door ons gezantschap. Doch zoo wil, zoo mag het Nederlandsche volk hem niet erkennen. Wij vochten ons van Spanje, doch ook van Rome vrij. Wij vormen een Protestantsche natie. De Paus is Christus' stedehouder niet; onze Vaderen zeiden: „Hij is de Anti-Christ". En die uitspraak moge nu te absoluut zijn, zeker is in hem ook voor ons de anti-Christelijke geest. Van eenige erkenning des Pausen mag bij ons geen sprake zijn. Nederland verlaagt zich door zijn gezantschap te Rome; verloochent zijn eenige schoone geschiedenis; krenkt den heiligen ernst en fieren moed zijner Vaderen, en maakt Rome sterker steeds. Want Rome is niet veranderd, gelijk te_ duidelijk ons bleek uit den zich voorbij pratenden internuntius aan ons hof.

Daarom moet ik mij stellen tegen het gezantschap bij den Paus.

Wil men mij om deze overtuiging de grootste antipapist schelden, het zij zoo. Ik haat den Roomsche als persoon niet, doch vorder voor ons land het Protestantsch karakter op; dat is de eisch onzer volkshistorie.

Mijnheer de Voorzitter! Krachtens het beginsel, dat uitgangspunt mijner beschouwingen vormt, maak ik het woord van wijlen ds. Donner tot het mijne: „Ik pleit bij deze Regeering tot afschaffing van de zonde der Staatsloterij” en vraag ik dringend de Zondagswet, die (oud van dagen als ze is) tot een doode letter werd, te handhaven, tot een betere zal verschenen zijn. Zoo het nu is, kan noch mag het blijven. De Zondag is een zondedag geworden bij uitnemendheid. Dat van het huidig Ministerie het Christelijk karakter gezien worde! Dan zal het gewis aan het tooneel geen subsidie meer verschaffen noch aan boksvereenigingen en, om der financiën wil, evenmin aan zoovele organisaties, die misschien nuttig, doch geenszins onmisbaar zijn, en mede door wederinvoering der doodstraf voorkomen, dat de linkerzijde het smalend in het aangezicht werpt, niet één specifiek Christelijke wet te hebben tot stand gebracht.

Met groote zorg en vreeze heeft de kleine partij, die ik de eer heb te vertegenwoordigen hier, de zich steeds uitbreidende Staatsbemoeiingen gadeslagen. Die Staatsbemoeiing leidt meer en meer tot het knechten van ons vrije volk onder Staatsdwang. 't Lijstje gedwongen opgelegde zegeningen van den Staat wordt steeds grooter. Ge telt nu reeds vaccinedwang, leerdwang verzekeringsdwang stem-dwang, dwang, gelegd op den arbeid in 8-urigen arbeidsdag, en wat al meer. Vader Staat is met dat al reeds ver gevorderd het Nederlandsche volk onder curateele te zetten. In al die overheerschende bemoeiing kan ik kwalijk anders zien dan het beginsel van Staatssocialisme, en ik wist niet beter of van Staatssocialisme waren de rechtsche partijen vijand. Het was mijn stellige overtuiging (en dat is hét nog) dat het maatschappelijk leven een

eigen souvereiniteit heeft, door God zelf. als formeerder van het organisch leven der maatschappij, er in gelegd. Als dat werkelijk zoo is, gelijk ik geloof dat het is, dan vergrijpt zich een ieder aan Gods ordinantiën, die deze souvereiniteit aantast. In het Calvinisme schulde steeds de waarborg der burgerlijke vrijheid. Maar in de huidige wetgeving wordt het teedere samenstel der maatschappij met ruwe hand aangegrepen. Dat moet zich wreken. De aard van ons volk zal zich tegen dergelijke wetgeving eenmaal m. i. verzetten, en ik hoop, waar mannen aan het roer zitten, wien het vrije bloed door de aderen stroomt, dat zij den hun gegeven tijd besteden zullen tot Vrijmaking van den ons opgelegden dwang.

Van een liberaal, die heel anders denkt dan iemand ook maar van rechts kan ik begrijpen, dat hij tot vaccineeren geheel het volk dwingen wil, doch van een rechtsch Ministerie kan ik niet anders verwachten dan dat het den volke (ik wil niet het vaccineeren verbiedt), doch vrijlaat. En met blijdschap heb ik vernomen dat in de openingsrede werd aangekondigd, hoe voorzichtig dan ook, dat aan de gemoedsbezwaren van velen in den lande zal getracht worden te gemoet te komen. De Staatkundig Gereformeerde Partij zette ten vorigen jare een adresbeweging op touw en mocht Hare Majesteit een groote verzameling van hand-teekeningen aanbieden, terwijl nu ook weder de antirevolutionnaire partij in haar program van actie afschaffing van den dwang vermeldde, wat ons te meer hopen doet, dat, hoe men zich van andere zijde ook roert, een einde aan dezen onrechtvaardigen indirect dwazen dwang zal komen. De gelegenheid zal zich, naar ik verwacht, overvloedig voordoen de bezwaren tegen vaccinatie en (waarom het toch eigenlijk hier gaat) tegen den dwang uiteen te zetten. Ten eerste moet ik elke Regeering het recht betwisten mijn godsdienstige overtuiging en Staatkundige vrijheid aan banden te leggen, als in de wet op de besmettelijke ziekten geschiedt; en dat te meer, wijl het onschadelijke der inenting door niemand bewezen is. De Staat blijve van de lichamen onzer kinderen af. Doch zoo ik zeide, de Minister zal (en ik zou zeggen liever dit jaar dan een volgend) gelegenheid schenken door indiening van een wetsontwerp, dat, al brengt het geen volledige afschaffing van den dwang,, toch een stap nader tot de vrijheid voert, gelegenheid bieden op deze dingen verder in te gaan.

Ware nu de Minister van Onderwijs te bewegen, ons van de Leerplichtwet te verlossen en vooral van den zevenjarigen leerplicht. Die leerplicht grijpt in de rechten der ouders in; zij generaliseert haar dwang, doch de uitbreiding tot zeven jaren legt bovendien een zwaren druk op de bevolking en kost den Staat ontzaglijk veel. Uit het oogpunt van bezuiniging mede dring ik aan op verandering m dezen.

Door den heer Colijn, met wiens oordeel over 's lands financiën ik mij zeer wel vereenigen kan, hoewel zijn defensiepolitiek mij gevaarlijk schijnt, is zoo duidelijk gezegd: Er moet bezuinigd over geheel de linie. Welnu, hier is te bezuinigen. De ontwikkeling der kinderen is (voor niet-studeerenden) m. i. na zesjarig schoolbezoek voldoende, te meer wijl het geleerde in de herhalingsschool kan bijgehouden worden, terwijl zij, die wenschen door te leeren, zonder zevenjarige Leerplichtwet hun weg zullen vinden. Waarom nu den Staat (en gemeenten) zulke ontzaglijke uitgaven afgedwongen in dezen dieptreurigen tijd? Niet alleen de Regeering zal haar uitgaven moeten inkrimpen, doch het volk in zijn geheel zal moeten bezuinigen; er zal niemand in den lande zijn (zoo is hier opgemerkt, en ten rechte), die den druk des tijds niet gevoelt. Maar dan zijn ook de arbeidersgezinnen niet uitgezonderd. En nu legt de Leerplichtwet, door haar zevenjarigen eisch, druk juist op de gezinnen der arbeiders, wijl er daar ten zeerste naar wordt uitgezien (ik denk in de allereerste plaats aan de groote gezinnen) dat de kinderen ook iets inbrengen. Nu versta men mij wel. Ik wil niet afmatting der kinderen op zeer jeugdigen leeftijd; de Minister van Arbeid heeft zijn zorg ook hier uitgebreid. Doch hoeveel werk is, zonder schade, door hen te presteeren, die zes jaren de school hebben bezocht. Noem alleen slechts den veldarbeid.

In het belang van duizenden in den lande hoop ik, dat, zoo noodig met herziening van de Arbeidswet, deze zittingsperiode zoo al geen geheele vrijheid, dan toch zeker verzachting van den dwang brenge.

Over den 8-urigen arbeidsdag heeft, naar wat zich aan mijn oog vertoont, de tijd reeds geoordeeld. In het generaliseeren ligt de vloek. Laat ons aannemen, er zijn bedrijven, waarin 8-urige arbeid wellicht meer dan zwaar genoeg is, doch dat is toch niet in alle bedrijven het geval? Deze Arbeidswet heeft veel ellende gebracht. Bitter is geklaagd over het werkvolk, over den weinigen arbeid, die gepresteerd werd, en deze wet is m. i. op de mentaliteit van invloed geweest. Men sprak van 8 uren slapen, 8 uren pret maken met een uitroep teken en 8 uren werken met een vraag teken. De goeden kom ik niet te na, doch die ook waren met den 8-urigen arbeidsdag niet zoo blijde. En wat alles af doet, het bedrijf kan dezen korten werktijd niet dragen. Vooral in deze tijden niet. De 8-urige Arbeidswet is mij een nieuw bewijs, dat de Overheid haar handen niet straffeloos in het maatschappelijk organisme slaan kan, hoe goed zij het in haar wetgeving ook bedoele.

Zeg ik te veel, als ik beweer, dat de verzekeringswetten niet wortelen in onzen volksaard? De arbeidende klasse vraagt meer dan zorg voor een verre toekomst, voorziening in de dagelijksche behoeften. Wij staan voor een verarming der volkeren, ten gevolge van een kapitaalvernietiging, als misschien nimmer te voren is aanschouwd. De koopkracht van geheel het volk zal steeds verminderen. En dat zal de kleine man allermeest gaan gevoelen. Is nu niet verstaanbaar dat de wetgeving, die door zorg voor ongeval, ziekte, invaliditeit, ouderdom en wat al meer het bedrijf en daardoor in het heden drukt, niet met vol enthousiasme wordt begroet, zelfs niet door belanghebbenden?

Men heeft beweerd, dat, om mij bij den landbouw te bepalen — en in andere bedrijven zal de druk wel niet minder zijn —, dat deze belasting (voor Ongevallen- en Invaliditeitswet) weinig beteekent. Zeg een gulden of acht tot tien per H.A., en wat is dat? Dit is, Mijnheer de Voorzitter, in den tegenwoordigen toestand veel, en dat zal m. i. nog meer te veel worden in den komenden tijd. Juist omdat de boer het vermogen mist, de extra kosten af te wentelen op den consument. Een voorbeeld diene hier. Voor de aardappelen kan hij geen hooger prijs bedingen dan 1,20 de 70 K.G., doch dat beteekent een verlies van gemiddeld f 2,50 per H.A. voor den kleiboer. Dat verlies ware door geheel de burgerij te dragen, zoo ieder iets meer voor de aardappelen betaalde of de tussehenhandel op bescheidener schaal was ingericht. Wat is nu het gevolg, nu de landbouwer zijn artikel niet op waarde brengen kan? Dat hij, dewijl hij zelf onmogelijk betalen kan en omdat toch ook zijn boerderij geen philanthropische inrichting is, maar het bedrijf zich bedruipen moet, dat hij zijn arbeiders 6f ontslaat of kort in het loon. Het kan niet anders. Op dat loon drukt dan ook de wetgeving, die behalve wat aan zegeltjes wordt opgebracht bij Invaliditeitswet, jaarlijks een 25 miljoen (de posterijen meegerekend) aan den Staat kost.

„Hier ziin millioenen te bezuinigen", sprak de heer Dresselhuys. Ik blijf zeer nieuwsgierig naar de punten, die hij ter bezuiniging aangeven zal, anders dan de Minister van Arbeid reeds bekendmaakte. Maar ook dan nog zal ons bezwaar tegen de verzekeringswetten blijven, dat deze wetten (zoo prof. Fabius het noemde) „met alle antirevolutionnair beginsel onvereinigbaar zijn, ja door en door on-Nederlandsch".

Gaarne laat ik bij bespreking van het Staatsrechtelijke van het vraagstuk mannen aan het woord, die het weten. In zijn verzekeringsdwang schrijft zoeven genoemden professor op bladz. 26 het volgende:

„Soms wordt gezegd, dat verzekering een zedelijke verplichting geacht moet worden; niet allen daaraan voldoen dus de Staat haar met dwang opleggen, daarvan een wettelijke verplichting, een rechtsplicht maken. Toch kan een zedelijke verplichting maar niet kortweg in een wettelijken plicht worden omgezet. Misschien ware het juister te zeggen dat, wijl liet een zedelijke verplichting is, gesteld dat dit volstrekt kan worden aangenomen, daarom geen dwang plaats mag hebben. Veilig is te stellen, dat allen de zedelijke verplichting erkennen om met het geld dat men heeft ook den arme te helpen. Evenzeer is zeker, dat daaraan niet door allen wordt gevolg gegeven. Zoo ware dus dwang daarvoor nog eer-er gerechtvaardigd. Het is ook een zedelijke verplichting van den man, om met het geld dat hij verdient zijn gezin te onderhouden. Velen echter komen die verplichting slecht na. Het is bekend dat in arbeiderskringen de man vaak een goed deel van het loon voor zich houdt, en het gezin daardoor in veel minderen staat verkeert dan noodig is. De vrouw weet dikwijls niet wat haar man verdient; zij kan u alleen zeggen wat hij thuis brengt. Hier is werkelijk een pijnlijke misstand, die ook voor de voorziening in de stoffelijke behoeften des gezins groote beteekenis heeft. Waarom dan ook niet deze zedelijke verplichting in een wettelijke omgezet en bij voorbeeld bepaald, dat het loon zal worden uitbetaald in handen van een ambtenaar, die zorgt, dat het, misschien na eenigen aftrek, ten bate van het huishouden komt? Inderdaad is de leer, dat de zedelijke verplichtingen, als zij niet behoorlijk worden nagekomen, in wettelijke mogen worden omgezet, de dood van alle vrijheid."

In dien geest sprak ook dr. Kuyper, toen hij zeide:

„Stel, het gelukt de maatschappij te reglementeeren, dan zal voor het oogenblik ongetwijfeld veel verkeerd gestuit worden, maar de zedelijke veerkracht der maatschappij zal tevens verbroken zijn. Ze zal zich nog bewegen, maar kunstmatig, mechanisch, als de ledepop, niet meer met die organische kracht, die eisch is voor alle leven." (Eenige Kameradviezen", 1874—'75.) „De voorziening in geval van ziekte en ouderdom, de zorg voor weduwen en weezen zullen altoos verkeerd worden opgelost, zoo men ze van hooger hand aan de arbeidende klasse oplegt." („Handenarbeid", blz. 31.)

Ten laatste zou ik bij deze quaestie willen wijden op de bezwaren der consciëntie, die hier in het gedrang komen.

Gewetensbezwaar ontstaat m. i., zoo men gedwongen wordt tot een daad (of wel door verleiding of anderszins vrij willig een daad bedreef), die naar het weten der consciëntie in strijd is met den wille Gods, in Zijn Woord geopenbaard.

Om een voorbeeld te noemen, men zal gedwongen worden des Zondags arbeid te verrichten, doch het geweten, meestemmend met het 4de gebod, veroordeelt den Zondagsarbeid en zal den arbeider slaan en de zielerust rooven, zoo hij naar zijn stem niet hoort. Maar die zelfde consciëntie spreekt den man vrij, zoo hij desnoods zijn positie er aan waagt, al kwam hij met zijn gezin op straat te staan. En ook dan gaat bedoelde arbeider vrij uit, wanneer zijn patroon hem anderen werkkring verschafft (gelijk in gemeentebedrijven voorkwam), doch het Zondagswerk (geheel zonder 's mans toedoen) door anderen doet verrichten. Immers de persoon, wien het gold, bedreef geen handeling, die door zijn consciëntie werd veroordeeld.

Met opzet wees ik op het zelf handelen, dat oorzaak is van consciëntiebezwaar in dezen. Niet als zou er geen leed dragen zijn over anderer kwaad, doch dat leed dragen is een geheel andere quaestie dan hier aanhangig is.

Nu ben ik overtuigd, dat de huidige Minister van Arbeid, ook al deelt bij onze bezwaren niet (boe zou bij dan Minister van Arbeid kunnen wezen?) zeer welwillend is, en spreek ik bij dezen de koop uit, dat (zoo langen tijd tot opheffing van het betrokken Ministerie niet wordt overgegaan, en bv. bet Ministerie van Landbouw er voor in do plaats gezet) het Zijn Excellentie behagen en gelukken moge bij alle verzekeringswetten een vrijstelling te bewerken voor do gemoeds-bezwaarden, zonder hen financieel zwaarder te drukken.

Op minder goeden voet leven tot op heden de Staatkundige Gereformeerden met den Minister van Onderwijs.

Hoewel Zijn Excellentie kennis droeg van de bezwaren tegen art. 83 der Lager-onderwijswet, werd ook bij de thans ingediende technische herziening aan vrijstelling van den dwang tot verzekeren niet gedacht. En dat klemt te meer, wijl Zijn Excellentie het vraagstuk der assurantie onder het j oog zag, en in het 4de lid van art. 83 verder uitwerkte. Dat j nieuwe 4de lid tracht, als ik bet wel heb, in een leemte te i voorzien. Er was toch in de wet niets bepaald omtrent de verplichting der schoolvereenigingen in geval van uitkeering bij brand door verzekeringsmaatschappijen.

Het nieuwe 4de lid van art. 83 schrijft nu voor;

„In geval van schade, waartegen het gebouw is verzekerd, komen de assurantiepenningen in mindering van de kosten van herstel.”

Nu is inmiddels, blijkens het Voorloopig Verslag (en ik heb dat met instemming gelezen) door verscheidene leden bezwaar geopperd tegen bedoeld artikel. Men wil verzekering van bet schoolgebouw aan de gemeente overlaten, het haar in de keus geven. En wel op een zestal gronden, daar genoemd.

De Voorzitter: Het is jammer, dat de Kamer die thans niet zal kunnen hooren, want de spreektijd, die aan de fractie van den geachten spreker was toegekend, is verstreken.

De heer Kersten: Mag ik dan een slot aan mijn rede maken?

De Voorzitter: Ja, zeker.

De heer Kersten: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou dan ten slotte Zijn Excellentie willen verzoeken, vrij te laten van dien verzekeringsdwang, te meer omdat die dwang onrechtvaardig is.

Tot voorbeeld neem ik de Christelijke school te Borssele. Die school is voor een klein tiental jaren gebouwd, natuurlijk, als iedere school toen, voor rekening van de 8schoolvereeniging. Die vereeniging draagt de volle risico. Brandt de school af, niemand lijdt schade dan de vereeniging zelf.

En zie, nu komt de Minister ook hier dwingen tot verzekeren.

Mag ik Zijn Excellentie verzoeken, wijl men in het onzekere verkeert wat met de schoolgelden geschiedt, zekerheid te verschaffen over deze zaak? Kan Zijn Excellentie het recht tot dezen willekeurigen, indirecten dwang motiveeren? Ik zou het op hoogen prijs stellen van Zijn Excellentie te vernemen, of de intrekking van het bewuste voorschrift thans mag worden te gemoet gezien.

De beraadslaging wordt verdaagd en de vergadering gesloten.